

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 334.716:336.717.6:657.44

DOI: 10.5281/zenodo.3335995
ЛАПАКУЛИЧ М.Ю.

Облік фінансових результатів за об'єктами діяльності підприємства

Предметом дослідження є облік фінансових результатів за об'єктами діяльності підприємства.

Мета дослідження – визначити принципи відображення фінансових результатів діяльності підприємства на рахунках бухгалтерського обліку та у звітності на основі обґрунтування природи їх виникнення.

Методи дослідження. У роботі використані діалектичний метод наукового пізнання, метод аналізу і синтезу, порівняльний метод, метод узагальнення даних.

Результати роботи. У статті окреслено функції прибутку. Наведена класифікація факторів, які впливають на формування прибутку підприємства. Визначені і охарактеризовані показники для оцінки економічного потенціалу підприємства за його прибутком. Для усунення неузгодженостей між потребами в інформації щодо видів діяльності за діючим порядком її формування на рахунок 79 «Фінансові результати» запропоновано чотири субрахунки.

Висновки. Результатами проведеного дослідження стали наступні висновки. Проблемною для реалізації на підприємствах України є методика визначення фінансового результату з трьох джерел: результатів продажу об'єктів діяльності, первісного визнання та переоцінки активів. Доведено, що формування фінансових результатів не від продажу об'єктів діяльності є не тільки складним у застосуванні, але й безпідставно завищує (чи занижує) результати господарювання. Формування доходів і витрат, що виникають поза процесом реалізації, в складі додаткового капіталу чітко розмежовує джерела економічного потенціалу відповідно до їх сутності та природи виникнення.

Ключові слова: підприємство, бухгалтерський облік, прибуток, збиток, витрати, доходи, інновації, інвестиції, персонал, ефективність.

ЛАПАКУЛИЧ М.Ю.

Учет финансовых результатов по объектам деятельности предприятия

Предметом исследования является учет финансовых результатов по объектам деятельности предприятия.

Цель исследования – определить принципы отражения финансовых результатов деятельности предприятия на счетах бухгалтерского учета и в отчетности на основе обоснования природы их возникновения.

Методы исследования. В работе использованы диалектический метод научного познания,

метод анализа и синтеза, сравнительный метод, метод обобщения данных.

Результаты работы. В статье обозначены функции прибыли. Приведенная классификация факторов, влияющих на формирование прибыли предприятия. Определены и охарактеризованы показатели для оценки экономического потенциала предприятия по его прибыли. Для устранения шероховатостей между потребностями в информации о видах деятельности по действующему порядку его формирования на счете 79 «Финансовые результаты» предложено четыре субсчета.

Выводы. Результатами проведенного исследования стали следующие выводы. Проблемной для реализации на предприятиях Украины является методика определения финансового результата из трех источников: результатов продажи объектов деятельности, первоначального признания и переоценки активов. Доказано, что формирование финансовых результатов не от продажи объектов деятельности является не только сложным в применении, но и безосновательно завышает (или занижает) результаты хозяйствования. Формирование доходов и расходов, возникающих вне процесса реализации, в составе дополнительного капитала четко разграничивает источники экономического потенциала в соответствии с их сущностью и природы возникновения.

Ключевые слова: предприятие, бухгалтерский учет, прибыль, убыток, расходы, доходы, инновации, инвестиции, персонал, эффективность.

LALAKULYCH M.Y.

Accounting of financial results on the objects of activity of the enterprise

The subject of the study is the accounting of financial results on the objects of activity of the enterprise.

The purpose of the study is to outline the principles of reflecting the financial results of the enterprise on the accounts and on the basis of the substantiation of the nature of their occurrence.

Research methods. In this work the dialectical method of scientific knowledge, the method of analysis and synthesis, the comparative method, the method of data generalization are used.

Results of work. The article outlines the functions of profit. Classification of the factors influencing formation of profit of the enterprise is resulted. Defined and characterized indicators to assess the economic potential of the enterprise with its profit. Four sub-accounts have been proposed in the financial results account 79 in order to eliminate inconsistencies between the requirements for information on the types of activities under the current procedure for its formation.

Conclusions. The results of the study lead to the following conclusions. Problem for implementation at enterprises of Ukraine is a method for determining the financial result from three sources: the results of the sale of objects of activity, initial recognition and revaluation of assets. It is proved that the formation of financial results, not selling objects of activity, is not only difficult to apply, but also unreasonably overestimates (or lowers) the results of management. Formation of incomes and expenses that arise out of the implementation process, as part of additional capital, clearly distinguishes sources of economic potential in accordance with their essence and nature of occurrence.

Keywords: enterprise, accounting, profit, loss, expenses, incomes, innovations, investments, personnel, efficiency.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку соціально-економічних відносин в Україні характеризується значною кількістю підприємств, які знаходяться в кризовому стані, що вимагає компетентних дій для управління ними. Політика управління суб'єктами господарювання має бути спрямована на їх адаптацію до швидкотемпних змін в умовах глобалізації економіки, підвищення фінансової стійкості і конкуренто-

спроможності, прогнозування можливих ризиків діяльності. За таких умов зростає важливість побудови системи управління підприємством, націлена на зростання його економічного потенціалу за показниками доданої і ринкової вартості.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Основою дослідження проблем бухгалтерського обліку, аналізу, економічного потенціалу, доданої і ринкової вартості стали праці українських і за-

рубіжних вчених, зокрема: Г. Аралбаєвої, Ф. Бутинця, Ф. Галіцина, С. Голова, В. Жука, М. Міллера, О. Петрука та інших. Відсутність комплексних досліджень, присвячених бухгалтерському обліку та аналітичному забезпеченню процесу моніторингу економічного потенціалу через систему доданої і ринкової вартості підприємства, визначають необхідність проведення подальших досліджень у цьому напрямку.

Мета статті – окреслити засади відображення фінансових результатів діяльності підприємства на рахунках бухгалтерського обліку та у звітності.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах господарювання прибуток є найважливішим критерієм успішної роботи підприємства, який характеризує остаточний результат усіх видів діяльності і є формою доходу його власників.

Позитивний фінансовий результат (прибуток) характеризується перевищенням доходів над витратами, які були понесені для їх одержання, а негативний (збиток) – навпаки. Алгоритм розрахунку фінансового результату підприємства для оцінки його діяльності визначається формами фінансової звітності.

Прибуток – це мета, заради якої здійснює діяльність підприємство. Така важлива роль прибутку зумовлена його функціями: оціночної, резервної, розподільчої, стимулюючої, соціальної. Оціночна – характеризує ефект господарської діяльності підприємства, а за величиною прибутку визначається його фінансова стійкість, інвестиційна привабливість, економічний потенціал і ринкова вартість. Резервна – прибуток формується як резервна складова доданої вартості, яка може бути використана на приріст майна підприємства, збільшення оплати за робочу силу та розподілу доходів на загальнодержавні і регіональні потреби. Розподільча – полягає в тому, що прибуток використовується як інструмент розподілу доданої вартості від господарської діяльності підприємства для задоволення потреб власників і господарюючої системи. Стимулююча – прибуток визначає мету діяльності підприємства і є джерелом забезпечення його сталого розвитку і стійкого фінансового стану. Соціальна – прибуток через його розподіл задовольняє різноманітні соціальні потреби персоналу підприємства, його власників, населення на регіональному рівні та суспільства в цілому. Тому створеного прибутку повинно бути достатньо не тільки для задово-

лення фінансових потреб самого підприємства, а й для фінансування суспільних потреб.

На формування прибутку впливають фактори, що можна класифікувати так: 1) матеріально-технічні – використання більш прогресивних і економічних основних засобів і виробничих запасів; 2) організаційно-управлінські – створення нових об'єктів господарської діяльності та інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень; 3) економічні – пошук внутрішніх резервів господарської діяльності шляхом аналітичних досліджень; 4) соціальні – забезпечення належних умов праці, відпочинку і підвищення кваліфікації персоналу; 5) екологічні – виробництво екологічно чистої продукції та застосування безвідходних технологій; 6) ринково-маркетингові – формування попиту покупців; 7) господарсько-правові – формування державою довгострокової (стратегічної) і поточної (тактичної) економічної і соціальної політики, спрямованої на реалізацію та оптимальне узгодження інтересів суб'єктів господарювання і споживачів, різних суспільних верств і населення в цілому; 8) адміністративні – організація державного управління підприємницькою діяльністю суб'єктів господарювання через державне замовлення, ліцензування, патентування і квотування, сертифікацію та стандартизацію, застосування нормативів та лімітів, регулювання цін і тарифів, створення інвестиційних, податкових та інших пільг, надання дотацій, компенсацій та субсидій.

На практиці широко використовується значна кількість показників прибутку підприємства, сукупність яких всебічно відбиває ефективність всіх видів господарської діяльності [4].

Для оцінки економічного потенціалу підприємства за його прибутком доцільно використовувати наступні показники: валовий прибуток, операційний прибуток; інвестиційний прибуток; фінансовий прибуток; прибуток від звичайної діяльності; прибуток від надзвичайних подій; прибуток від господарської діяльності; чистий прибуток; розподілений прибуток; нерозподілений прибуток.

Валовий прибуток характеризує ефективність роботи структурних підрозділів підприємства за центрами витрат і центрами відповідальності, де відбувається формування змінних витрат, безпосередньо пов'язаних з виготовленням продукції та загальновиробничим управлінням, а також визначення виробничої собівартості. Показник дає змогу визначити скільки валового прибут-

ку створюється виробничими підрозділами підприємства. Прибуток від операційної діяльності – свідчить про ефективність операційних витрат, пов'язаних з формуванням виробничої собівартості, загальногосподарським управлінням і збутовою діяльністю та іншими операційними витратами. Ці витрати безпосередньо беруть участь у виготовленні та реалізації продукції і створюють прибуток від операційної діяльності.

Інвестиційний прибуток формується в процесі господарських операцій інвестиційної діяльності при списанні (ліквідації, реалізації) необоротних активів і одержанні доходів від розміщення майна підприємства в господарській діяльності інших суб'єктів підприємництва. Фінансовий прибуток формується в процесі господарських операцій, складовою яких є еквіваленти грошових коштів.

Прибуток від звичайної діяльності дозволяє вичити привабливість підприємства за визначеними умовами господарювання відповідно до діючих положень внутрішніх і зовнішніх нормативних документів та з урахуванням всіх видів витрат, які виникають на підприємстві, і які можливо передбачити. Прибуток від надзвичайних подій формується в процесі порівняння доходів і витрат від подій або операцій, які відрізняються від звичайної діяльності підприємства, та не очікується, що вони повторюватимуться періодично або в кожному наступному звітному періоді. Прибуток від господарської діяльності узагальнює рівень ефективності всіх поточних витрат, які можливо передбачити (звичайних), а також випадкових (надзвичайних), що виникають у процесі господарювання. Сума цих витрат безпосередньо впливає на загальний фінансовий результат і рівень ефективності господарської діяльності.

Чистий прибуток підприємства поділяється на розподілений і нерозподілений. Розподілений чистий прибуток формується за напрямками можливого його використання: розвиток економічного потенціалу, створення резерву ресурсів, задоволення потреб власників [7]. Чистий прибуток використовують відповідно до установчих документів підприємства і прийнятих рішень власників. За його рахунок інвестують виробничий розвиток, виплачують дивіденди власникам, створюють резерви, покривають збитки. Нерозподілений чистий прибуток підприємства немає цільових напрямів використання, а забезпечує поточні потреби господарської діяльності через систему оперативного управління.

Процес формування прибутку на підприємствах проводиться через закриття субрахунків за окремими видами діяльності рахунку 79 «Фінансові результати» та визначення кінцевого сальдо, яке списують на рахунок 44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)». Синтетичний рахунок 79 «Фінансові результати» у своєму складі містить чотири субрахунки, такі як: «Результат операційної діяльності», «Результат фінансових операцій», «Результат іншої звичайної діяльності» та «Результат надзвичайних подій». Загальноприйнятим є те, що за дебетом рахунку 79 «Фінансові результати» відображують суми витрат, які забезпечують формування доходів, а за кредитом – доходи, які беруть участь у створенні прибутку.

Ефективність функціонування підприємства залежить не лише від обсягу створеного прибутку, а й від напрямів його розподілу. Для підвищення ефективності господарської діяльності дуже важливо, щоб при розподілі було досягнуто оптимальності в задоволенні інтересів держави, підприємства, найманих працівників і власників. Держава зацікавлена одержати якомога більше прибутку до бюджету з метою задоволення потреб всіх громадян. Персонал підприємства зацікавлений у збільшенні оплати праці, що зменшує чистий прибуток і відповідно обсяги інвестиційно-інноваційної діяльності. Проте, якщо держава буде формувати податкові надходження до бюджету через збільшення податкового навантаження, то це не буде стимулювати розвиток інвестиційно-інноваційної діяльності і, відповідно, відбудеться зменшення податків [8]. Тому на кожному підприємстві має бути знайдено найбільш оптимальний варіант розподілу чистого прибутку.

Висновки

Проблемною для реалізації на підприємствах України є методика визначення фінансового результату з трьох джерел: результатів продажу об'єктів діяльності, первісного визнання та переоцінки активів. Доведено, що формування фінансових результатів не від продажу об'єктів діяльності є не тільки складним у застосуванні, але й безпідставно завищує (чи занижує) результати господарювання. Формування доходів і витрат, що виникають поза процесом реалізації, в складі додаткового капіталу чітко розмежовує джерела економічного потенціалу відповідно до їх сутності та природи виникнення.

Список використаних джерел

1. Білик М. Д. Нові підходи до оцінки ефективності діяльності підприємств державного сектора економіки України в Україні // Формування ринкових відносин в Україні. 2006. № 5. С. 3–7.
2. Важинський Ф. А., Колодійчук А. В. Механізм регулювання інвестиційної діяльності в регіоні // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.–техн. праць. 2010. Вип. 20.7. С. 138–143.
3. Гаврилко П. П., Колодійчук А. В., Черторижський В. М. Фактори інноваційного розвитку промисловості // Науковий вісник НЛТУ України: зб. наук.–техн. праць. 2011. Вип. 21.11. С. 201–205.
4. Голов С. Ф., Костюченко В. М. Бухгалтерський облік та фінансова звітність за міжнародними стандартами: [практичний посібник]. К.: Лібра, 2004. 880 с.
5. Долішній І. М., Колодійчук А. В. Мотивація персоналу як об'єкт управління на підприємстві // Науковий вісник НЛТУ України. 2010. Вип. 20.5. С. 211–216.
6. Мех Я., Чорний Р. Соціалізація системи обліку в контексті контролю за використанням внутрішніх резервів підприємства // Теорія і практика економічного аналізу: сучасний стан, актуальні проблеми та перспективи розвитку: матеріали IV Міжнародної науково–практичної конференції (Тернопіль, жовтень 2008 р.). Тернопіль: ТНЕУ, 2008. С. 215–218.
7. Потенціал підприємства: формування та оцінка: [навч. посіб.] / О. К. Добикіна, В. С. Рижиков, С. В. Касьянюк [та ін.]. К.: ЦНЛ, 2007. 208 с.
8. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність: підруч. 3–те вид. допов. і перероб. К.: Алеута, 2008. 926 с.

References

1. Bilyk M. D. (2006). Novi pidkhody do otsinky efektyvnosti diyal'nosti pidpryyemstv derzhavnoho sektora ekonomiky Ukrainy v Ukraini [New approaches to assessing the efficiency of public sector enterprises in Ukraine]. In Formuvannya rynkovykh vidnosyn v Ukraini [Formation of market relations in Ukraine]: Vol. 5 (pp. 3–7). [in Ukrainian].
2. Vazhynskyy F. A., & Kolodiychuk A. V. (2010). Mekhanizm rehulyuvannya investytsiynoyi diyal'nosti v rehioni [Mechanism for regulation of investment activity in the region]. In Naukovyy visnyk NLTU Ukrainy [Scientific Bulletin of National Forestry University of Ukraine]: Vol. 20.7 (pp. 138–143). [in Ukrainian].
3. Havrylko P. P., Kolodiychuk, A. V., & Chertoryzhskyy, V. M. (2011). Faktory innovatsiynoho rozvytku promyslovosti [Factors of innovation development of industry]. In Naukovyy visnyk NLTU Ukrainy [Scientific

Bulletin of National Forestry University of Ukraine]: Vol. 21.11 (pp. 201–205). [in Ukrainian].

4. Holov S. F., & Kostyuchenko V. M. (2004). Bukhgalters'ky oblik ta finansova zvitnist' za mizhnarodnymy standartamy [Accounting and financial reporting according to international standards]: [Practical guide]. Kyiv: Libra. [in Ukrainian].

5. Dolishniy I. M., & Kolodiychuk A. V. (2010). Motyvatsiya personalu yak ob'yeckt upravlinnya na pidpryyemstvi [Motivation of the personnel as an object of management in the enterprise]. In Naukovyy visnyk NLTU Ukrainy [Scientific Bulletin of National Forestry University of Ukraine]: Vol. 20.5 (pp. 211–216). [in Ukrainian].

6. Mekh, Ya., & Chorny, R. (2008). Sotsializatsiya systemy obliku v konteksti kontrolyu za vykorystannam vnutrishnikh rezerviv pidpryyemstva [Socialization of the accounting system in the context of control over the use of internal reserves of the enterprise]. In Teoriya i praktyka ekonomichnoho analizu: suchasnyy stan, aktual'ni problemy ta perspektyvy rozvytku [Theory and practice of economic analysis: current state, actual problems and prospects of development]: Materials of the IV International scientific and practical conference (Ternopil, October 2008): (pp. 215–218). Ternopil: TNEU. [in Ukrainian].

7. Dobykina O. K., Ryzhykov V. S., & Kasyanyuk S. V., et al. (2007). Potentsial pidpryyemstva: formuvannya ta otsinka [Potential of the enterprise: formation and estimation]: Textbook. Kyiv: Center for Educational Literature. [in Ukrainian].

8. Tkachenko N. M. (2008). Bukhgalters'ky finansovy oblik, opodatkovannya i zvitnist' [Financial accounting, taxation and accounting] (Manual). Ed. 3. Kyiv: Aleuta. [in Ukrainian].

Дані про автора

Лалакулич Марія Юрївна,

к.е.н., професор, Ужгородський торговельно–економічний інститут Київського національного торговельно–економічного університету
e-mail: Kaf-et@uzhnu.edu.ua

Данные об авторе

Лалакулич Мария Юрьевна,

к.э.н., профессор, Ужгородский торговельно–экономический институт Киевского национального торговельно–экономического университета
e-mail: Kaf-et@uzhnu.edu.ua

Data about the author

Mariya Lalakulych,

PhD, Professor of Uzhgorod Trade and Economic Institute of the Kyiv National Trade and Economic University
e-mail: Kaf-et@uzhnu.edu.ua